

Η ταξική διάσταση του μεταναστευτικού και η Αριστερά

Συνέντευξη του **Αποστόλη Καψάλη**

Ο Αποστόλης Καψάλης είναι ερευνητής στο ΙΝΕ ΓΣΕΕ και επίκουρος Καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, όπου διδάσκει εργασιακές σχέσεις και μεταναστευτική πολιτική. Με αφορμή τη ρύθμιση της κυβέρνησης Μητσοτάκη για τριετή νομιμοποίηση μεταναστών, παραχώρησε αυτή την συνέντευξη στο site redtopia.

Την συνέντευξη πήρε ο Θανάσης Κούρκουλας.

Πώς αποφάσισε η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, η πιο αντιμεταναστευτική, αντιπροσφυγική κυβέρνηση, να κάνει έστω αυτή την λειψή ή προβληματική τρίχρονη νομιμοποίηση; Είναι σαν να ανατρέπει όλη την επιχειρηματολογία της μέχρι τώρα.

Δεν είναι σαν να την ανατρέπει, την ανατρέπει έργο και λόγω. Είναι μια 360 μοιρών αναστροφή πορείας σε σχέση με την αντιμεταναστευτική, αντιπροσφυγική ρητορική της. Άλλωστε, τις μεγαλύτερες νομιμοποιήσεις μεταναστών ποσοτικά αλλά και τις πιο εύκολες διοικητικά τις κάνουν συνήθως δεξιές και κεντροδεξιές κυβερνήσεις. Το ίδιο συνέβη στην Ιταλία παλιότερα, όπου είχαμε συμμετοχή και ακροδεξιών κομμάτων. Η μεγαλύτερη νομιμοποίηση έγινε επί κυβέρνησης Μπόσι – Φίνι, τα ονόματα είναι από μόνα τους ενδεικτικά για το τι είδους κυβέρνηση ήταν. Από την πανδημία και ύστερα, παρατηρούμε αλλαγή στάσης από πολλές συντηρητικές κυβερνήσεις σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο.

Γιατί συμβαίνει αυτό, που -σύμφωνα με τη θεωρία- επιβεβαιώνεται και στην περίπτωση της Ελλάδας; Επειδή το ζήτημα των μεταναστευτικών ροών είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό

ζήτημα κοινωνικής πολιτικής και απασχόλησης, οι πιέσεις που δέχονται οι κυβερνήσεις από τις εργοδοτικές ενώσεις και η ανάγκη τους να απολογηθούν σε αυτές είναι δυστυχώς ισχυρότερες και αμεσότερες από αυτές που δέχονται από τα κινήματα και την Αριστερά. Δεν είναι επομένως τυχαίο ότι από το '90 και μετά μεγάλου εύρους και εύκολες διοικητικά νομιμοποιήσεις μεταναστών έχουν γίνει στην Ευρώπη από συντηρητικές κυβερνήσεις και μάλιστα από κυβερνήσεις που έχουν ακραίο συντηρητικό λόγο ή και τάση μέσα στο ίδιο το κόμμα τους. Η Νέα Δημοκρατία είναι ένα τέτοιο κόμμα. Η Ιταλία, η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και άλλες χώρες κάνανε μαζικές νομιμοποιήσεις μεταναστών, άλλοτε υπό το πρόσχημα της αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας και του covid, άλλοτε ευθέως για να καλύψουν τις ανάγκες αγροτών σε εργατικά χέρια, με κλαδικό ή ακόμη και με υπερκλαδικό πρόσχημο. Άρα δεν είναι κάτι που πρέπει να μας ξενίζει. Θυμίζω ότι η τελευταία κανονική, δεδηλωμένη νομιμοποίηση στην Ελλάδα έγινε το 2005 – 2007 επί Νέας Δημοκρατίας, ενώ η τελευταία «κρυφή» νομιμοποίηση, δηλαδή η διευκόλυνση διατήρησης της νομιμότητας και της πρόσβασης στην νομιμότητα μέσα από «εξαιρετικούς λόγους» έγινε το 2014 επί δεξιάς μνημονιακής κυβέρνησης από τον ακροδεξιό μάλιστα Σαμαρά.

Δεν είναι λοιπόν κάτι που συμβαίνει πρώτη φορά ούτε στην Ευρώπη ούτε στην Ελλάδα. Γιατί συνέβη τώρα και γιατί με αυτά τα χαρακτηριστικά;

Είναι προφανές ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία της ένα αντίστροφο πρόβλημα, αυτό της απομετανάστευσης. Η Ελλάδα παρά το γεγονός ότι το 2015 – 2016 μπήκε σε μια αναγκαιότητα ρύθμισης του φαινομένου εισόδου προσφύγων, ήδη από το 2010 – 2011 αντιμετωπίζει το πρόβλημα της απομετανάστευσης, δηλαδή της εξόδου από τη χώρα Ελλήνων αλλά και μόνιμα εγκατεστημένων μεταναστών και των οικογενειών τους. Παρά το «φεγγάρι» από το 2015 έως το 2017 που υπήρξε μαζική διέλευση, επί της ουσίας, 2 εκατ. ανθρώπων, από τους οποίους ίσως έχουν μείνει το πολύ 100.000, το μεγάλο πρόβλημα

είναι η αποχώρηση 700.000 περίπου ανθρώπων από το 2011 έως το 2022. Έχουμε τα συγκρίσιμα στοιχεία της απογραφής του 2011 και της απογραφής του 2022 (η οποία δεν έγινε το 2021 λόγω της πανδημίας). Από τους 700.000 ανθρώπους που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα, στη συντριπτική πλειονότητα νέοι σε παραγωγική ηλικία, οι μισοί περίπου είναι Έλληνες. Οι άλλοι μισοί είναι μετανάστες που είχαν εγκατασταθεί εδώ χρόνια και μάλιστα κυρίως Αλβανοί, που είναι οι πλέον ενταγμένοι, οι πρωτοπόροι του 1989-1990.

Με αυτό τον τρόπο πρέπει να εξηγήσουμε την ανάγκη της κυβέρνησης να κάνει την υπαναχώρηση στην αντιμεταναστευτική ρητορική της: Η Ελλάδα δεν είναι ένας τόπος που αξίζει να μείνεις. Να ζήσεις από τη δουλειά σου με αξιοπρέπεια, να συνταξιοδοτηθείς από αυτήν με μια βιωσιμότητα. Άρα λοιπόν, για λόγους πολλούς που έχουν να κάνουν με τα εργασιακά δικαιώματα, τις απορρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, το αντιασφαλιστικό νομοσχέδιο Κατρούγκαλου και ό,τι αυτό συνεπάγεται, όλη αυτή την μνημονιακή λαίλαπα πριν και μετά το τυπικό τέλος των μνημονίων, η Ελλάδα καθίσταται μια χώρα αβίωτη για τα χαμηλά και μεσαία στρώματα. Βλέπουμε σήμερα τι γίνεται με την ακρίβεια, την ασφάλιση, την πρόσβαση στην υγεία. Ένας που έχει υψηλές προσδοκίες για τον εαυτό του, αξιοπρέπεια ή όνειρα -με ή χωρίς πτυχία- και παράλληλα έχει και τη δυνατότητα, είτε οικονομική είτε κοινωνική είτε οικογενειακή να φύγει, φεύγει. Είναι τεράστιο το νούμερο των 700.000 ανθρώπων που έχουν φύγει από τη χώρα. Και αφαιρούμε τις γεννήσεις και τους θανάτους. Άρα λοιπόν μέσα σε αυτή τη μνημονιακή μονιμότητα στις εργασιακές σχέσεις και ευρύτερα στην κοινωνική πολιτική, η Ελλάδα χάνει το εργατικό της δυναμικό. Επομένως, στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι ενόψει της νέας ανοιξιάτικης περιόδου στους κλάδους αιχμής (τουρισμός, επισιτισμός, αγροτικός τομέας κ.λπ.) από τον Μάρτιο του 2024 θα υπάρχει έλλειψη ίσως και 400.000 εργαζομένων.

Πού πάει αυτός ο κόσμος που φεύγει από εδώ για να

δουλέψει ;

Βόρεια Ευρώπη και Αμερική. Όχι μόνο γιατί είναι δυναμικές οικονομίες και μπορούν και απορροφούν εργατικό δυναμικό αλλά και γιατί, με αφορμή την πανδημία -που κάποιοι μάλιστα μίλησαν για επιστροφή του κεϊνσιανισμού ή του μετακεϊνσιανισμού- η Ευρώπη βρίσκεται σε πολύ δύσκολη συγκυρία σχετικά με τη δημογραφική γήρανση γενικότερα και με την έλλειψη εργατικών χεριών. Ανταγωνίζονται την Ελλάδα στην προσέλκυση εργατικών χεριών με νομιμοποιήσεις σαν αυτές που έκαναν την περίοδο της πανδημίας, με καθεστώτα απαλλαγμένα από γραφειοκρατίες, με οικογενειακή ένταξη ομαλή και βεβαίως πολύ καλύτερους όρους, αμοιβές και συνθήκες εργασίας από ό,τι στην Ελλάδα. Άρα το κομμάτι των Ελλήνων φεύγει γιατί δεν μπορεί να ζήσει εδώ αξιοπρεπώς, γιατί δεν μπορεί να ζητάει από τους γονείς του συνέχεια χρήματα· και το κομμάτι των μεταναστών φεύγει για τους υπόλοιπους λόγους: πηγαίνουν προς χώρες που είτε είναι πιο ευνοϊκές ως προς το μεταναστευτικό ή προς χώρες που είναι καλύτερες σε σχέση με τα εργασιακά.

Καταλαβαίνει επομένως κανείς γιατί η Ελλάδα αντιμετωπίζει πολύ σοβαρό πρόβλημα απομετανάστευσης. Πρόκειται μάλιστα για τάση που δεν αναμένεται να αναχαιτιστεί άμεσα. Στην καλύτερη περίπτωση θα μείνει σταθερή. Κι οι ελλείψεις θα παραμένουν -αν δεν ενταθούν- σε όλους τους κλάδους της οικονομίας.

Τι περιλαμβάνει αυτή καθαυτή η ρύθμιση της νομιμοποίησης στη βάση της απόδειξης της τριετούς διαμονής στη χώρα; Στη Βουλή θα έπρεπε να ψηφιστεί από την Αριστερά;

Παρά το γεγονός ότι τα κινήματα έχουν διαμορφώσει τις δικές τους προτάσεις, νομίζω είναι αυτονόητο ότι θα έπρεπε να ψηφιστεί ως ένα πρώτο απαραίτητο βήμα για να λυθεί ένα τεράστιο πρόβλημα. Σε σχέση με τους όρους και τις προϋποθέσεις, η ρύθμιση είναι πάρα πολύ απλή. Η τριετία στην πραγματικότητα τελειώνει το 2027. Ξεκίνησε τώρα, την πρώτη Γενάρη, επειδή μετράει όμως τρία χρόνια από την υποβολή βάζει

μέσα ανθρώπους που είναι στη χώρα μέχρι το τέλος του 2024 για τέσσερα χρόνια. Η απόδειξη της διαμονής στην χώρα γίνεται πανεύκολα, με την ίδια ακριβώς υπουργική απόφαση περί εξαιρετικών λόγων του Αντώνη Σαμαρά, άρα δεν έχουμε πρόβλημα με την απόδειξη διαμονής στη χώρα. Μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει τα πάντα, μια σύλληψη από την αστυνομία, ένα χαρτί ΔΕΚΟ, μια κλήση, λογαριασμό κινητής τηλεφωνίας και δεν χρειάζεται να έχει κάτι τέτοιο κάθε μήνα, αρκούν 3-4 χαρτιά για κάθε χρόνο.

Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι τούτη η καμπάνια μαζικής νομιμοποίησης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την απασχόληση. Πρέπει να βρεθεί πάλι εργοδότης, αυτό το είχαμε ξεχάσει από το 2010 και μετά. Το επανέφερε η κυβέρνηση τώρα, για να δικαιολογηθεί στις ακροδεξιές φωνές. Η νομιμοποίηση του Σαμαρά το 2014 είναι πιο «αριστερή» από την τωρινή. Έχει πλάκα που ο Σαμαράς έπαιξε τον ρόλο του ακροδεξιού αντίβαρου, αλλά δεν του θύμισε κανείς τη νομιμοποίηση που έκανε το 2014 και τους «εξαιρετικούς λόγους» (όποιος είχε εφτά χρόνια, έπαιρνε άδεια διαμονής χωρίς να έχει απαραίτητη βεβαίωση από εργοδότη). Περίπου 10.000 άνθρωποι τον χρόνο από μόνοι τους, χωρίς κανέναν εργοδότη, έπαιρναν άδεια διαμονής από το 2014 μέχρι σήμερα. Τώρα η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι επαναφέρουν ως προϋπόθεση τον εργοδότη ως απόλυτο ρυθμιστή της διαδικασίας νομιμοποίησης. Είναι μια εργασιοκεντρική νομιμοποίηση μεταναστών που βρίσκονται στη χώρα χωρίς χαρτιά. Υποχρεώνει τους μετανάστες να πείσουν τον εργοδότη να νομιμοποιήσει την εργασιακή σχέση. Εκεί είναι δύσκολα τα πράγματα, γιατί είχαν καλομάθει μερικοί στα «μαύρα» μεροκάματα και να μην ασφαλίζουν τους εργαζόμενους. Τρία πράγματα λοιπόν θα συμβούν. Αν βρεις εργοδότη με μια υπεύθυνη δήλωση ότι θέλει να σε προσλάβει, παίρνεις το ok να καταθέσεις για την άδεια διαμονής και να περιμένεις να εκδοθεί. Η άλλη περίπτωση είναι να βρεις εργοδότη ο οποίος να μην θέλει να σε νομιμοποιήσει και η τρίτη είναι να μη βρίσκεις εργοδότη. Μπορεί να έχουμε και εικονικές προσλήψεις διευκόλυνσης, παρά το γεγονός ότι έχουν προβλεφθεί σε άλλο άρθρο σοβαρές ποινές σε περίπτωση που εντοπιστεί ότι

τον έχει προσλάβει ο Α και δουλεύει για τον Β διότι τον απέλυσε ο Α και δεν το δήλωσε. Αυτό θα πετάξει αρκετό κόσμο έξω.

Επίσης θα έχουμε κι' άλλου είδους ευτράπελα, γιατί αυτή τη στιγμή έχουμε δεκάδες χιλιάδες εκκρεμείς ανανεώσεις αδειών διαμονής έτσι κι αλλιώς. Το σύστημα έχει κρασάρει. Εν δυνάμει περίπου 100.000 με 120.000 άνθρωποι περιμένουν να πάρουν άδεια διαμονής. Με τη βεβαίωση κατάθεσης δεν απελαύνεσαι, δεν είσαι όμως και νόμιμος. Θα δημιουργηθούν μεγάλες γκρίζες κατηγορίες «ημινόμιμων» μεταναστών.

Υπάρχουν συνέπειες για το ασφαλιστικό σύστημα;

Το θέμα και με αυτή τη νομιμοποίηση είναι ότι η νόμιμη διαμονή δεν συνεπάγεται νόμιμη απασχόληση. Μπορεί δηλαδή κάποιος να σε προσλάβει κανονικά και να σου κολλάει 10 ένσημα το μήνα. Δεν συνεπάγεται δηλαδή άμεση αναζωογόνηση των ασφαλιστικών ταμείων. Εν πάση περιπτώσει όμως, νομικά θα υπάρχει δυνατότητα να ασφαλίζεσαι.

Το πρόβλημα είναι ότι η ρύθμιση αυτή προκειμένου να εξασφαλίσει κάποια εργατικά χέρια στους εργοδότες, λύνει ένα από τα δέκα προβλήματα της έλλειψης εργατικών χεριών. Τα άλλα εννιά δεν τα λύνει. Τι σημαίνει αυτό; Ότι θα έχει μερική επιτυχία, γιατί όλοι οι άλλοι παράγοντες που ωθούν τους μετανάστες να μη μένουν στη χώρα θα διατηρηθούν: οι εργασιακές συνθήκες, οι αμοιβές, οι όροι απασχόλησης, τα δικαιώματα, οι ελευθερίες, ο ρατσισμός. Επίσης υπάρχει ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα που δημιούργησε ο νόμος Κατρούγκαλου. Με τη διάταξη στο άρθρο 7 τιμωρεί τα χρόνια που δεν έχεις άδεια διαμονής με πρόστιμο μείωσης του ποσού της εθνικής σύνταξης. Για παράδειγμα, ένας άνθρωπος που δεν μπορούσε να έχει άδεια διαμονής από το '90 έως το '99, έχει μια «τρύπα» μίας δεκαετίας και επίσης περικόπτεται η σύνταξή του κατά 10/40. Επίσης πρέπει να έχεις συμπληρώσει 20 χρόνια νόμιμης διαμονής στην χώρα. Αν δεν αποδεικνύεις 20 χρόνια νόμιμης διαμονής στη χώρα, δεν παίρνεις καθόλου σύνταξη. Αν είσαι άντρας που ήρθες

από την Αλβανία, μπορείς να έχεις 25 χρόνια, στην καλύτερη περίπτωση. Οι γυναίκες δεν παίρνουν σύνταξη γιατί δεν κυνηγούσαν την ασφάλιση, ήταν ασφαλισμένες από τον άντρα τους. Για έναν άντρα Αλβανό με 25 χρόνια νόμιμης διαμονής θα είναι άθλος να πάρει μόλις 360 € αθροιστικά σύνταξη (εθνική και ανταποδοτική) και καλείται να ζήσει με αυτή. Αν έχει 21 χρόνια, θα πάρει 320 ευρώ. Αν έχει 19 χρόνια νόμιμης διαμονής στην χώρα, δεν θα πάρει καθόλου σύνταξη. Αυτό λοιπόν λειτουργεί σαν σοβαρό αντικίνητρο, οπότε αν κάποιος είναι σήμερα 40 ετών, σκέφτεται να μετοικήσει στην Ιταλία, γιατί τέτοιες παρανομίες σε βάρος των εργατών μεταναστών που έκανε ο Κατρούγκαλος δεν κάνει ούτε η Μελόνι. Σε χώρες όπως η Ιταλία, η Ολλανδία ή η Γερμανία και η προοπτική αξιοπρεπούς συνταξιοδότησης είναι υπαρκτή και προγράμματα εκμάθησης της εθνικής γλώσσας είναι σε εφαρμογή και οι όροι εργασίας και ασφάλισης αξιοπρεπείς.

Αφού είναι τόσο μεγάλη η πίεση της απομετανάστευσης και των εργοδοτών που ζητάνε απεγνωσμένα εργατικά χέρια σε διάφορους τομείς, θα έπρεπε κανονικά να ανεβαίνουν τα μεροκάματα, να καλυτερεύουν οι συνθήκες εργασίας, να μειώνονται τα ωράρια. Τι ακριβώς συμβαίνει εδώ;

Πράγματι, ξέρουμε ότι σε περίπτωση υψηλής ανεργίας, μνημονίων, περιστολής δικαιωμάτων χάνουμε δικαιώματα. Αφού τώρα «παρακαλάνε» οι εργοδότες να δουλέψουμε, γιατί δεν κερδίζουμε τίποτα; Εδώ λοιπόν θα λέγαμε ότι η μεγάλη δυστυχία των μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα είναι ότι η Αριστερά είναι αναντίστοιχη των ιστορικών της καθηκόντων και το μεταναστευτικό κίνημα σχεδόν απόν. Είναι μια πραγματικότητα η οποία θα πρέπει να μας απασχολήσει ιδιαίτερα. Το βλέπουμε αυτό και για τους Έλληνες εργαζόμενους και για τους μετανάστες. Πρόκειται για παθογένειες που έχουν το κίνημα και η Αριστερά ήδη πριν από το 2010. Η ανεργία πέφτει, οι εργοδότες καλούν την κυβέρνηση να κάνει νομιμοποίηση, να κάνουν διμερείς συμβάσεις με το Μπαγκλαντές και με την Αίγυπτο για να φέρουν

κόσμο, κυνηγάνε τη Γεωργία, την Ινδία, το Βιετνάμ για 10 ανθρώπους, για 20 ανθρώπους, για 500 ανθρώπους και το εργατικό δυναμικό εδώ τους γυρνάει την πλάτη. Οι αντικειμενικές δυνατότητες για να αναπτυχθεί γενικότερα το εργατικό κίνημα αλλά και ειδικότερα ένα μεταναστευτικό διεκδικητικό πλαίσιο είναι οι ευνοϊκότερες των τελευταίων 20 ετών, όμως η ανεπάρκεια των κινημάτων και της Αριστεράς είναι ιστορικών διαστάσεων. Προφανώς η αφωνία στα θέματα αυτά δεν είναι η ασθένεια.

Ας ξεχάσουμε προς στιγμήν τους μετανάστες. Αυτή τη στιγμή θα έπρεπε να γίνεται υπερπροσπάθεια για να έχουμε συλλογικές συμβάσεις. Είμαστε στον πάτο της Ευρώπης και σε αυτούς τους δείκτες. Το ποσοστό κάλυψης από συλλογικές συμβάσεις στην Ελλάδα είναι περίπου στο 10% με 15%. [Στη Ρουμανία είναι περίπου στο 40 με 50%. Και στο μέσο όρο της Ευρώπης είναι στο 65%. Χρειάζεται να βρεθεί ένας τρόπος επανάκτησης μέρους των χαμένων δικαιωμάτων της τελευταίας δεκατετραετίας. Το μνημόνιο έχει πια 14 χρόνια στην πλάτη μας.

Είναι όλο αυτό μια πρόκληση για τα συνδικάτα και για τις αντιρατσιστικές και φιλομεταναστευτικές οργανώσεις;

Στην Ευρώπη, αν το δει κανείς γενικότερα, οι κοινωνικές/φιλεργατικές πολιτικές των συντηρητικών κυβερνήσεων στο περιβάλλον της πανδημίας σε μεγάλο βαθμό οφείλονται στην ανησυχία να μην ξεσηκωθεί ο εργατικός παράγοντας γιατί το είχαν δείξει τα Κίτρινα Γιλέκα, το είχαν δείξει οι κινητοποιήσεις σε άλλες χώρες ήδη πριν από την κρίση ή βεβαίως με αφορμή την κρίση χρέους του 2008. Οι κυβερνήσεις προκατέλαβαν και προσπαθούσαν να προλάβουν αντιδράσεις και έδωσαν χρήματα. Η Ελλάδα δυστυχώς είναι «φωτεινή εξαίρεση», γιατί στο πλαίσιο της πανδημίας εμφανίστηκαν αντεργατικές πολιτικές. Πρέπει να μας απασχολήσει πολύ σοβαρά το θέμα στο εργατικό κίνημα.

Με τι προσανατολισμό πρέπει να αντιμετωπίσει το ζήτημα το μεταναστευτικό/αντιρατσιστικό κίνημα;

Στο μεταναστευτικό κίνημα έχει επικρατήσει η δικαιωματική προσέγγιση, ο «δικαιωτισμός», που κρύβει πολλούς κινδύνους. Αφού γεννήθηκες εδώ, πάρε ιθαγένεια. Αυτό δεν το αμφισβητεί κανείς. Η εγκατάλειψη ωστόσο της ταξικής προσέγγισης αποπροσανατολίζει το διεκδικητικό πλαίσιο και δεν μπορεί να δώσει απάντηση στα υπόλοιπα ζητήματα που το κεφάλαιο και η κυβέρνηση εγείρουν. Η δικαιωματική προσέγγιση λαμβάνει σαν τετελεσμένα τα απορρυθμισμένα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα. Να πάρουν τα παιδιά των μεταναστών ιθαγένεια και να μην πνίγονται οι πρόσφυγες στην Πύλο και στα σύνορα. Δεν διαφωνεί κανείς με αυτές τις διεκδικήσεις. Οι πνιγμοί στη Μεσόγειο ωστόσο συνδέονται άρρηκτα με τη στροφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εποχική, προσωρινή ή μιας χρήσης εργατική μετανάστευση για οικονομικούς ή δημογραφικούς λόγους. Γι' αυτό δεν πρέπει να χάνεται η μεγάλη εικόνα και η ταξική ανάλυση των αντιμεταναστευτικών πολιτικών σε Ελλάδα και Ευρώπη. Για να πάρουμε άλλο παράδειγμα, αν περάσει το νομοσχέδιο για τα ομόφυλα ζευγάρια, τελείωσαν οι διακρίσεις; Σίγουρα όχι. Άρα εδώ σήμερα πρέπει να επαναφέρουμε το μείζον: δεν γίνεται χωρίς εργατικό κίνημα, χωρίς ταξική ανάγνωση της πραγματικότητας. Οι δικαιωματικές διεκδικήσεις είναι πολύ σημαντικές, αλλά χρειαζόμαστε να απαντάμε και στα υπόλοιπα επίδικα κεφαλαίου και κυβερνήσεων. Πώς θα πειστεί μια συλλογικότητα μεταναστών να παλέψει ενάντια στον εργοδότη όταν δεν υπάρχει συνδικάτο που να τους στηρίξει. Πώς να ενεργοποιηθεί και σε ποια κατεύθυνση; Αν δεν υπάρξει σοβαρή εργατική-ταξική διεκδίκηση και στο μεταναστευτικό θα δούμε εργοδότες να πηγαίνουν πιο αριστερά από τις διεκδικήσεις των κινημάτων και να βάζουν το θέμα πλέον πιο μακριά από το εύρος μιας φιλελεύθερης αντιπαράθεσης με μια νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση...